

Vaarallisten aineiden kuljetukset - VAK turvallisuusneuvonantajan opas

Turvallisuuden jatkuva kehittäminen



Sisällys

1	Vaarallisten aineiden kuljetukset toimintaympäristönä.....	4
1.1	Kuljetusketjun toimivuus ja turvallisuuden jatkuva kehittäminen	4
1.2	Turvallisuus osana päivittäistä toimintaa.....	5
2	Säätely VAK-toiminnassa	6
2.1	Viranomaiset ja valvonta	7
2.2	Tilapäinen säilytys osana VAK-kuljetusta	7
2.3	Sisäinen pelastussuunnitelma	8
3	Turvallisuusneuvonantaja osana yrityksen VAK-toimintaa	9
3.1	Velvollisuus nimetä turvallisuusneuvonantaja	10
3.2	Turvallisuusneuvonantajan nimeämisestä ilmoittaminen	10
3.3	Turvallisuusneuvonantajan tehtävät	11
3.4	Toimintaan liittyvä suunnittelu	12
4	Vastuut ja velvollisuudet.....	13
4.1	Yrityksen vastuu VAK-toiminnassa	13
4.2	Tie- ja rautatiekuljetuksen osapuolten vastuut.....	14
5	Koulutus ja perehdytys vaarallisten aineiden kuljetuksissa	15
5.1	Koulutusvaatimukset	15
5.2	Koulutuksen osa-alueet	16
6	Yhteistyö kuljetusketjussa	17
6.1	Yhteistyökumppanit	17
6.2	Rajapinnat, tiedonkulku ja yhteiset toimintatavat.....	18
7	Riskienhallinta ja omavalvonta vaarallisten aineiden kuljetuksissa	19
7.1	Riskien tunnistaminen ja arviointi	20
7.2	Riskienhallinta ja oppiminen	20
7.3	Omavalvonta osana vaarallisten aineiden kuljetustoimintaa	21
7.4	Omavalvonnan toteuttaminen ja havaintojen käsittely	22
8	Onnettomuudet ja vaaratilanteet	23
9	Asiakirjat ja raportointi.....	24
	Liite 1 Turvallisuusneuvonantajan tehtävät	25
	Liite 2 Tie- ja rautatiekuljetuksen keskeiset osapuolet.....	27
	Liite 3 Dokumentointi ja lisätiedot.....	28
	Liite 4 Hyödyllisiä verkkosivuja	29
	Lähdeluettelo	30

Lukijalle

Vaarallisten aineiden kuljetuksiin (VAK) liittyvä toiminta edellyttää huolellista turvallisuuden hallintaa ja sääntelyn tuntemusta. Kuljetettavien aineiden ominaisuuksien vuoksi toimintaan liittyy riskejä, joiden toteutuminen voi aiheuttaa vakavia seurauksia ihmisille, ympäristölle ja omaisuudelle. Tämän vuoksi vaarallisten aineiden kuljetuksiin kohdistuu erityisiä vaatimuksia, ja toiminnan turvallinen toteuttaminen edellyttää suunnitelmallista ja järjestelmällistä toimintaa.

Vaarallisten aineiden kuljetuksia koskeva lainsäädäntö uudistui syksyllä 2023, mikä lisäsi tarvetta ajantasaiselle ja käytännönläheiselle ohjeistukselle vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuuden edistämiseksi ja turvallisuusneuvonantajan tehtävien tueksi. Aikaisempi liikenne- ja viestintäministeriön vuonna 2011 julkaisema VAK-turvallisuusneuvonantajan opas ei enää kaikilta osin vastaa uudistunutta lainsäädäntöä, mutta sisältää edelleen hyödyllisiä käytännön työkaluja, kuten mallilomakkeita ja tarkastuslistoja.

Oppaan on tarkoitus tukea vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuusneuvonantajaa säädettyjen tehtävien hoitamisessa sekä yrityksen kuljetusturvallisuuden edistämisessä. Sen tavoitteena on jäsentää keskeisiä vaatimuksia ja tukea sääntelyn soveltamista käytännön toimintaan. Oppaan loppuun on koottu vaarallisten aineiden turvallisuusneuvonantajan keskeiset tehtävät sekä taulukot kuljetuksen osapuolista ja asiakirjoista sekä vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvistä verkkosivuista.

Opas on laadittu Liikenne- ja viestintävirasto Traficom in toimeksiannosta opinnäytetyönä. Oppaan laadinnassa on hyödynnetty VAK-sääntelyä, aiempaa opasta sekä työelämän edustajien näkemyksiä.

Lyhenteitä:

ADR= Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road. ADR-sopimuksella tarkoitetaan vaarallisten tavaroiden kansainvälisistä tiekuljetuksista tehtyä sopimusta (ADR) (SopS 23/1979).

RID= Regulation concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Rail. RID-määräyksillä tarkoitetaan kansainvälisiä rautatiekuljetuksia koskevan yleissopimuksen (COTIF) (SopS 51–52/2006) liitteessä C olevia vaarallisten tavaroiden kansainvälisiä rautatiekuljetusmääräyksiä.

TNA= turvallisuusneuvonantaja, jonka tehtävänä on antaa neuvoja, ohjata ja seurata yrityksen vaarallisten aineiden kuljetusten toimintaa siten, että toiminta täyttää sääntelyn vaatimukset sekä edistää kuljetusten turvallisuutta.

VAK-laki= laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta (541/2023)

VAK-asetus= valtioneuvoston asetus vaarallisten aineiden kuljetuksesta (925/2023)

VAK-määräys= vaarallisten aineiden tie- ja rautatiekuljetusta koskeva määräys, joka sisältää yksityiskohtaisia teknisiä ja toiminnallisia vaatimuksia. Liikenne- ja viestintävirasto antaa VAK-määräyksiä VAK-lain nojalla.

VAK-sääntely= vaarallisten aineiden kuljetusta koskeva sääntelykokonaisuus, joka muodostuu laista, asetuksesta sekä määräyksistä.

VAK-toiminta= yrityksen tai organisaation toimintaa, johon liittyy vaarallisten aineiden kuljettaminen, lähettäminen, pakkaaminen, kuormaaminen, purkaminen tai muu kuljetukseen ja sen valmisteluun liittyvä toiminta.

1 Vaarallisten aineiden kuljetukset toimintaympäristönä

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (541/2023) 5 § edellyttää yleisten turvallisuusperiaatteiden mukaisesti, että toiminnanharjoittaja tuntee ja tunnistaa toimintaansa koskevat vaatimukset. Lisäksi lain 6 § velvoittaa, että vaarallisten aineiden kuljetuksessa ja siihen liittyvässä muussa toiminnassa on noudatettava tarvittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta ottamalla huomioon kuljetettava aine, sen määrä ja vaarallisuus sekä kuljetusmuoto. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaikki kuljetusketjuun osallistuvat toimijat huolehtivat omalta osaltaan turvallisuuden toteutumisesta ja ehkäisevät onnettomuuksia ennakoivasti.

Vaarallisten aineiden tie- tai rautatiekuljetusta sekä näiden kuljetusten turvallisuuteen liittyvää toimintaa harjoittavan on VAK-lain 91 §:n mukaisesti nimettävä yksi tai useampi turvallisuusneuvonantaja. Turvallisuusneuvonantajan rooli on tärkeä yrityksen turvallisen toiminnan edistämässä. Turvallisuusneuvonantajan tehtäviä käsitellään tarkemmin oppaan luvussa 3.

1.1 Kuljetusketjun toimivuus ja turvallisuuden jatkuva kehittäminen

Vaarallisten aineiden kuljetukset toteutuvat kuljetusketjuina, joihin osallistuu useita eri toimijoita. Tavanomainen kuljetusketju muodostuu lähettäjän, kuljetuksen suorittajan ja vastaanottajan toimenpiteiden kokonaisuudesta, ja siihen voi sisältyä myös vaarallisten aineiden tilapäistä säilytystä. Kuljetusketjun eri vaiheissa tehtävillä ratkaisulla ja toimintatavoilla on merkittävä vaikutus kuljetusten turvallisuuteen, ja yhden osapuolen toiminnassa olevat puutteet voivat heijastua koko kuljetusketjuun.

Turvallinen kuljetus edellyttää, että vastuut ja velvollisuudet ovat jaettu selkeästi, toimintaan liittyvät roolit ovat tiedossa, tieto kulkee toimijoiden välillä ja yhteistyö toimii käytännössä. Tämä korostuu erityisesti toiminnan rajapinnoissa, joissa vastuu siirtyy toimijalta toiselle, sekä tilanteissa, joissa kuljetuksiin liittyy useita vaarallisia aineita, eri kuljetusmuotoja tai poikkeavia olosuhteita.

Vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyy erilaisia riskejä, joiden suuruus ja luonne vaihtelevat muun muassa kuljetettavien aineiden, kuljetusmäärien, käytettävän kaluston, toimintaympäristön sekä henkilöstön osaamisen mukaan. Riskien tunnistaminen ja huomioiminen kuljetusketjun eri vaiheissa sekä kyky tunnistaa ja käsitellä poikkeamia ovat keskeinen osa turvallista toimintaa.

Turvallisuuden jatkuva kehittäminen perustuu toiminnasta saatavaan tietoon. Onnettomuuksista, vaaratilanteista ja havainnoista saadun tiedon avulla voidaan tunnistaa kehittämiskohteita ja ehkäistä vastaavia tilanteita tulevaisuudessa.

1.2 Turvallisuus osana päivittäistä toimintaa

Turvallisuus on keskeinen osa vaarallisten aineiden kuljetusten päivittäistä toimintaa. Se muodostuu useiden osa-alueiden kokonaisuudesta, kuten liikenne-, kemikaali-, palo-, ympäristö-, työ- ja käsittelyturvallisuudesta. Nämä osa-alueet täydentävät toisiaan, ja turvallinen toiminta edellyttää niiden huomioimista samanaikaisesti.

VAK-turvallisuus toteutuu käytännössä arjen toimintatapojen, osaamisen ja yhteistyön kautta. Turvallisuus edellyttää selkeitä menettelytapoja, ajantasaista tietoa sekä kykyä tunnistaa ja käsitellä riskejä. Kun eri turvallisuuden osa-alueet toimivat yhdessä, voidaan ehkäistä negatiivisia vaikutuksia ja varmistaa turvallinen toiminta koko kuljetusketjussa.

Turvallisuus ei synny yksittäisistä asiakirjoista tai tarkastuksista, vaan siitä, miten toimintatavat, osaaminen ja yhteistyö toteutuvat arjessa.



Kuva 1 VAK-turvallisuus osana päivittäistä toimintaa.

2 Sääntely VAK-toiminnassa



Vaarallisten aineiden kuljetuksia koskeva sääntely koostuu kansallisesta ja kansainvälisestä sääntelystä. Vaarallisten aineiden tie- ja rautatiekuljetuksissa noudatetaan kaikkia kuljetusmuotoja koskevaa vaarallisten aineiden kuljetuksia koskevaa lakia (VAK-laki 541/2023) ja täydentävää asetusta (VAK-asetus 925/2023) sekä tie- ja rautatiekuljetuksia koskevia määräyksiä.

VAK-sääntely muodostaa kokonaisuuden, jonka tavoitteena on ehkäistä onnettomuuksia ja rajoittaa mahdollisten vahinkojen vaikutuksia. Tämä kokonaisuus määrittää kuljetusten suunnittelun, toteutuksen ja seurannan peruseriaatteet. Sääntely luo yhteiset pelisäännöt, joiden avulla kuljetuksia voidaan toteuttaa turvallisesti ja ennakoitavasti erilaisissa toimintaympäristöissä.

VAK-sääntely koskee varsinaisen kuljetuksen lisäksi myös kuljetukseen liittyviä tehtäviä ja työvaiheita, joilla on merkitystä kuljetusten turvallisuuden kannalta. Tällaisia ovat muun muassa vaarallisten aineiden luokittelu, asiakirjojen laadinta, pakkaaminen, kuormaus, purkaminen sekä säiliöiden täyttäminen ja tyhjentäminen.

Yritys vastaa siitä, että sen toiminta on järjestetty voimassa olevan sääntelyn mukaisesti ja että vaatimustenmukaisuus toteutuu osana päivittäistä toimintaa.

2.1 Viranomaiset ja valvonta

Vaarallisten aineiden kuljetusten valvonnasta on säädetty VAK-lain 19 luvussa ja viranomaisen on noudatettava tarkastuksissa hallintolakia (434/2003). Valvonnan tavoitteena on edistää sääntelyn noudattamista, ehkäistä vaaratilanteita ja tukea turvallista toimintaa.

Valvonta voi kohdistua kuljetusketjun eri vaiheisiin sekä osapuoliin. Jos toiminnassa havaitaan puutteita tai rikkomuksia, viranomainen voi ryhtyä toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi. Näitä voivat olla esimerkiksi kirjallisen huomautuksen antaminen, velvoitteen asettaminen tai toimenpiteen kieltäminen. Kuljetus voidaan myös viranomaisen toimesta keskeyttää.

Vakavammissa tai toistuvissa tapauksissa rikkomuksiin voi liittyä myös seuraamuksia. Seuraamuksista säädetään VAK-lain 23 luvussa, ja niiden tarkoituksena on ohjata toimintaa vaatimusten mukaiseksi sekä ehkäistä vaaratilanteita.

2.2 Tilapäinen säilytys osana VAK-kuljetusta

VAK-lain luvussa 6 ja VAK-asetuksen luvussa 3 säädetään vaarallisten aineiden tilapäisestä säilytyksestä. Tilapäisellä säilytyksellä tarkoitetaan vaarallisten aineiden säilyttämistä kuljetusketjun aikana, ja se on aina osa kuljetukseen liittyvää toimintaa. Vaarallisia aineita saa säilyttää tilapäisesti vain kuljetukseen liittyvästä välttämättömästä syystä, kuten kuljetusmuodon tai -välineen vaihtuessa.

Tilapäistä säilytystä voi syntyä esimerkiksi tilanteissa, joissa lähetys odottaa terminaalissa jatkokuljetusta tai säiliövaunuja ei voida toimittaa tehdasalueelle, jolloin säiliöiden tyhjentäminen viivästyy. Kuljetuksen suorittajan on tilapäisen säilytyksen aikana pyydettyä esitettävä viranomaiselle asiakirjat, joista selviävät kuljetuksen lähetys- ja vastaanottopaikka. Kuljetuspakkauksia tai säiliöitä ei saa avata tilapäisen säilytyksen aikana lukuun ottamatta viranomaisen suorittamaa tarkastusta.

Mikäli kuljettaja pitää tieliikenteen sosiaalilainsäädännön edellyttämän vuorokausi- tai viikkolevon, tällöin kyseessä ei ole kuljetukseen liittyvä tilapäinen säilytys. Myöskään vaarallisten aineiden varastointi ei ole tilapäistä säilytystä.

Tilapäisen säilytyksen järjestelyissä korostuvat vastuut ja yhteistyö kuljetusketjun eri toimijoiden välillä. Vastuiden tulee olla selkeitä erityisesti tilanteissa, joissa useat toimijat käyttävät samaa aluetta. Keskeistä on, että säilytys tapahtuu hallitusti ja turvallisesti.

Esimerkkejä turvallisen toiminnan edellytyksistä tilapäisen säilytyksen paikassa:

- sisäisen pelastussuunnitelman laatiminen ja hyväksyttäminen
- selkeästi määritellyt säilytysalueet
- asianmukainen sijoittelu alueella
- riittävä valvonta ja asiattomien pääsyn estäminen alueelle
- hätätilanteisiin liittyvä koulutus ja harjoittelu alueen henkilöstölle

Turvallisuusneuvonantajan tehtävänä on varmistaa, että tilapäiseen säilytykseen liittyvät vaatimukset ja riskit tunnistetaan ja huomioidaan osana yrityksen VAK-toimintaa.

2.3 Sisäinen pelastussuunnitelma

VAK-lain 33 §:ssä säädetään velvollisuudesta laatia sisäisen pelastussuunnitelma ja nimetä tilapäisen säilytyksen paikalle vastuuhenkilö. Lisäksi sisäisen pelastussuunnitelman sisällöstä säädetään VAK-asetuksen 14 §:ssä. Traficom hyväksyy sisäisen pelastussuunnitelman, ja hyväksyntä myönnetään enintään viideksi vuodeksi. Sisäinen pelastussuunnitelma on laadittava ennen toiminnan aloittamista ja suunnitelma on uusittava, kun toiminta muuttuu merkittävästi.

Rautatiekuljetuksissa velvollisuus sisäisen pelastussuunnitelman laatimisesta koskee rataverkon paikkaa, jossa kuljetukseen liittyen kuormataan tai puretaan vaarallisia aineita sisältäviä vaunuja, täytetään tai tyhjenetään kuljetussäiliöitä vaunuissa taikka muutoin käsitellään tai tilapäisesti säilytetään vaarallisia aineita sisältäviä vaunuja. Sisäisen pelastussuunnitelman laatii rataverkon paikalle rataverkon haltija yhdessä rautatieliikennettä harjoittavien ja muiden alueella toimivien kanssa.

Tiekuljetuksissa velvollisuus sisäisen pelastussuunnitelman laatimisesta koskee tilapäisen säilytyksen paikkaa, jossa vaarallisia aineita tilapäisesti säilytetään. Sisäisen pelastussuunnitelman laatii se, joka tilapäisesti säilyttää vaarallisia aineita. Tavallisesti laatijana on kuljetuksen suorittaja.

Sisäinen pelastussuunnitelma on osa dokumentoitua varautumista: siinä arvioidaan toimintaan liittyvät vaaratekijät ja määritellään toimintatavat onnettomuus- ja vaaratilanteissa. Suunnitelman tulee olla ajantasainen ja niiden henkilöiden tiedossa, jotka voivat joutua toimimaan poikkeustilanteissa.

Tutustu tarkempiin ohjeistuksiin ja oppaaseen sisäisen pelastussuunnitelman laatimisesta Traficomien verkkosivuilta.

3 Turvallisuusneuvonantaja osana yrityksen VAK-toimintaa

Turvallisuusneuvonantaja on yrityksen nimeämä neuvonantaja, jonka tehtävänä on tukea vaarallisten aineiden kuljetusten turvallista ja vaatimusten mukaista toteuttamista. Hänen roolinsa on osa yrityksen VAK-toimintaa, jossa turvallisuus muodostuu useiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Turvallisuusneuvonantaja jäsentää turvallisuuteen liittyviä vaatimuksia ja toimintatapoja sekä antaa neuvoja esimerkiksi erilaisiin hankintoihin tai turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Turvallisuusneuvonantajan työ edellyttää tiivistä yhteistyötä yrityksen johdon, operatiivisen henkilöstön ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Tavoitteena on, että turvallisuusvaatimukset ja -näkökulmat integroituvat osaksi normaalia toimintaa ja ne huomioidaan johdonmukaisesti päätöksenteossa, suunnittelussa ja käytännön toteutuksessa. Turvallisuusneuvonantajan työn keskeisenä tavoitteena on ennaltaehkäistä riskejä ja varmistaa toiminnan jatkuvuus. Ennakoiva lähestymistapa vähentää onnettomuuksien ja poikkeamien todennäköisyyttä sekä tukee yrityksen vastuullista ja tehokasta toimintaa.

Vastuu toiminnan vaatimustenmukaisuudesta ja turvallisuudesta säilyy aina yrityksellä.

Vaatimustenmukaisuus edellyttää, että:

- sovellettavat ajantasaiset vaatimukset on tunnistettu
- vastuut ja menettelytavat ovat selkeät
- henkilöstöllä on tehtävään soveltuva sekä ajantasainen koulutus ja pätevyys
- toimintaa seurataan ja havaintoja hyödynnetään
- muutostilanteet arvioidaan ennakoivasti

Turvallisuusneuvonantaja tukee vaatimustenmukaisuuden arviointia ja kehittämistä osana yrityksen VAK-toimintaa.

3.1 Velvollisuus nimetä turvallisuusneuvonantaja

VAK-lain 91 §:n mukaisesti vaarallisten aineiden tie- tai rautatiekuljetusten turvallisuuteen liittyvää toimintaa harjoittavan on nimettävä yksi tai tarvittaessa useampi turvallisuusneuvonantaja. Nimeämisvelvollisuus on muun muassa lähettäjällä, kuljetuksen suorittajalla, pakkaajalla, kuormaajalla, säiliöiden täyttäjällä ja kuorman purkajalla.

Yrityksen on järjestettävä turvallisuusneuvonantajalle tosiasialliset mahdollisuudet hoitaa hänelle säädettyjä tehtäviä, ja huomioitava toiminnan laajuus siten, että tarvittaessa neuvonantajia nimetään useampi. Tärkeää on myös huomioida toiminnassa turvallisuusneuvonantajien tehtävien jatkuvuudenhallinta esimerkiksi pidempien poissaolojen tai työtehtävien muutosten osalta.

Turvallisuusneuvonantajaa ei tarvitse kuitenkaan nimetä, jos kuljetetaan pieniä määriä vaarallisia aineita. Pienillä määrillä tarkoitetaan kappaletavarakuljetuksina kuljetettavia, ns. alle vapaarajan olevia ainemääriä tai rajoitettuja- tai poikkeusmääriä. Näistä ainemääristä lisätietoa VAK-määräyksen kohdissa 1.1.3.6, 3.4 ja 3.5.

Nimeämisvelvollisuudesta vapautuu myös, jos kuljetukset tapahtuvat vain satama-alueella tai lentopaikalla. Tällöin koko kuljetukseen liittyvän koko toiminnan tulee tapahtua satama-alueella tai lentopaikalla eikä siihen liity alueen ulkopuoliseen kuljetukseen liittyviä vaiheita.

3.2 Turvallisuusneuvonantajan nimeämisestä ilmoittaminen

VAK-lain 92 §:n mukaisesti Suomeen sijoittuneen vaarallisten aineiden tie- tai rautatiekuljetusten turvallisuusneuvonantajan nimeämisvelvollisen on ilmoitettava turvallisuusneuvonantajan nimeämisestä Traficomille. Myös tietojen muutoksista on ilmoitettava.

Ilmoitus tehdään maksutta Traficomien sähköisen asiointipalvelun kautta. Ilmoituksen tekijällä tulee olla yrityksen antama valtuutus ilmoituksen tekemiseen. Ilmoituksessa ei ilmoiteta turvallisuusneuvonantajan nimeä tai muita henkilötietoja. Lisätietoa turvallisuusneuvonantajan nimeämisen ilmoittamiseen löytyy Traficomien verkkosivuilta.

3.3 Turvallisuusneuvonantajan tehtävät

Vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuusneuvonantajan tehtävistä säädetään VAK-lain 93 §:ssä ja VAK-määräyksen kohdassa 1.8.3.3. Turvallisuusneuvonantajan tehtävät on koottu tämän [oppaan liitteeseen 1](#). Turvallisuusneuvonantaja seuraa ja kehittää toiminnan vaatimustenmukaisuutta sekä turvallisuutta, neuvoo ja ohjeistaa yritystä sekä laatii vuosittaisen kertomuksen yrityksen VAK-toiminnasta. Tarvittaessa hän laatii yritykselle myös onnettomuusselostuksen vaarallisten aineiden kuljetuksessa tapahtuneesta onnettomuudesta.

Turvallisuusneuvonantajan keskeisiä tehtäviä ovat:



Kuva 2 Turvallisuusneuvonantajan keskeiset tehtävät.

3.4 Toimintaan liittyvä suunnittelu

Tehtävien jäsentämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi vuosikelloa, jonka avulla keskeiset toiminnot, kuten raportointi sekä koulutusten suunnittelu ja seuranta, ajoitetaan osaksi vuosittaista toimintaa. Tämä edistää kokonaisuuden hallintaa ja tukee vastuiden ja velvoitteiden toteuttamista.

Vuosikello tukee myös kehittämistarpeiden varhaista tunnistamista, ja suunnitelmaa voidaan päivittää joustavasti toimintaympäristön muutosten, riskien tai arviointien perusteella. Tämä edistää toiminnan jatkuvaa parantamista ja vahvistaa kokonaisuuden hallintaa.



Kuva 3 Esimerkki turvallisuusneuvonantajan tehtävistä vuosikellotyypiksi esitettynä.

4 Vastuut ja velvollisuudet

VAK-lain 13 luvun mukaisesti vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvät vastuut jakautuvat kuljetusketjun eri osapuolille tehtävien ja roolien mukaisesti. Kukin osapuoli vastaa omasta toiminnastaan ja siitä, että se täyttää vaarallisten aineiden kuljetuksia koskevat vaatimukset siltä osin kuin ne liittyvät kyseiseen tehtävään.

Vastuunjaon selkeys on erityisen tärkeää kuljetusketjun rajapinnoissa, joissa tehtävät ja vastuut siirtyvät toimijalta toiselle. Puutteet yhdessä kuljetusketjun vaiheessa voivat heijastua koko kuljetusketjun turvallisuuteen, minkä vuoksi vastuiden ymmärtäminen ja yhteisesti sovitut toimintatavat ovat keskeisiä turvallisen kokonaisuuden kannalta.

4.1 Yrityksen vastuu VAK-toiminnassa

Yrityksellä on kokonaisvastuu oman VAK-toimintansa turvallisesta sekä vaatimustenmukaisesta toteuttamisesta. Tämä vastuu kattaa toiminnan suunnittelun, käytännön toteutuksen ja seurannan sekä sen, että toimintaan osallistuvilla henkilöillä on tehtäviensä edellyttämä osaaminen ja perehdytys tehtävien hoitamiseen.

Yrityksen vastuuta ei voi siirtää ulkopuolisille toimijoille tai asiantuntijoille, vaikka tehtäviä toteutettaisiin yhteistyössä tai alihankintana. Yrityksen vastuu edellyttää aktiivista otetta toiminnan ohjaamiseen, riskienhallintaan ja turvallisuuden kehittämiseen.

VAK-kuljetuksissa vastuunjako ohjaavat seuraavat periaatteet:

- **Jokainen vastaa omasta roolistaan.**
Vastuu määräytyy toiminnallisen tehtävän mukaan, ei sopimusnimikkeen perusteella.
- **Vastuuta ei voi siirtää pois lain mukaisesta velvollisuudesta.**
Sopimuksilla voidaan täsmentää työnjakoa, mutta lakisääteinen vastuu säilyy toimijalla.
- **Vaatimustenmukaisuus rakentuu kuljetusketjussa.**
Yhden osapuolen virhe voi vaarantaa koko kuljetuksen turvallisuuden.
- **Turvallisuusneuvonantajan rooli on ohjaava ja kehittävä.**
Turvallisuusneuvonantajan tehtävänä on varmistaa, että osapuolten vastuut tunnetaan toiminnassa ja niitä noudatetaan.

4.2 Tie- ja rautatiekuljetuksen osapuolten vastuut



Vaarallisten aineiden kuljetuksessa vastuut jakautuvat VAK-lain 13 luvun sekä VAK-määräysten liitteen luvun 1.4 mukaisesti kuljetusketjun eri toimijoille perustuen kansainvälisiin ADR- ja RID-sopimuksiin. Tie- ja rautatiekuljetusten osapuolia ovat muun muassa lähettäjät, kuljetuksen suorittajat, vastaanottajat ja rataverkon haltijat.

Tie- ja rautatiekuljetusten keskeiset osapuolet on koottu tämän [oppaan liitteeseen 2](#), josta löytyvät viittaukset VAK-säätelyyn sekä osapuolten keskeiset vastuut.

Esimerkki osapuolen vastuista ja rooleista nestemäisten vaarallisten aineiden kappaletavarakuljetuksessa, jossa kuljettaja kuormaa ajoneuvon ja kuljettaa lähetyksen vastaanottajalle.

Lähettäjä vastaa, että kuljetettava aine on luokiteltu, pakattu asianmukaiseen pakkaukseen ja käyttää turvallista lähetystapaa ja noudatettava lähetyksärajoituksia. **Pakkaaja** vastaa kollin merkintöjä ja lipukkeita koskevista vaatimuksista.

Kuormaaja ja kuljetuksen suorittaja vastaa kuorman oikeasta sijoittelusta, yhteenkuormausvaatimusten täyttymisestä ja kuorman varmistamisesta kuljetusyksikköön.

Kuljetuksen suorittaja vastaa kuljetuksen toteuttamisesta ja kuljetuskaluston vaatimustenmukaisuudesta sekä kuljettajan pätevyydestä.

Vastaanottaja puolestaan vastaa kuorman turvallisesta vastaanottamisesta ja siitä, että purkaminen voidaan toteuttaa turvallisesti

Toiminnanharjoittaja voi toimia useassa eri roolissa samanaikaisesti.

5 Koulutus ja perehdytys vaarallisten aineiden kuljetuksissa

Jokaisella vaarallisen aineen kuljetukseen ja kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseen liittyviä tehtäviä suorittavalla on oltava tehtävän mukainen koulutus tai muu pätevyys sekä riittävän säännöllinen täydennyskoulutus. Vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyvästä koulutuksesta säädetään VAK-lain 41–42, 46 ja 90 §:ssä. Lisäksi VAK-määräyksen luvut 1.3 henkilöiden koulutus, 1.10.2 turvatoimia koskeva koulutus sekä 8.2 tiekuljetusten osalta ajoneuvon miehistön koulutusta koskevat määräykset sisältävät koulutusta koskevia vaatimuksia.

Koulutuksen ja perehdytyksen avulla varmistetaan, että kuljetuksiin osallistuva henkilöstö tuntee tehtäviinsä liittyvät vaatimukset ja osaa toimia turvallisesti. Osaaminen vaikuttaa siihen, miten vaatimukset, toimintatavat ja riskienhallinta toteutuvat käytännössä kuljetusketjun eri vaiheissa.

VAK-lain 90 §:n mukaisesti työnantajan on säilytettävä työntekijän vaarallisten aineiden kuljetusta koskevat koulutustiedot kolme vuotta viimeisimmän hyväksytyyn koulutuksen suorittamisesta.

5.1 Koulutusvaatimukset

Koulutuksen tarve määräytyy tehtävien, vastuiden ja toimintaympäristön mukaan. Kaikilta ei edellytetä samanlaista osaamista, mutta jokaisen on ymmärrettävä oman tehtävänsä merkitys kuljetusten turvallisuuden kannalta. Osaamisen on katettava muun muassa kuljetusmuoto, kuljetettavat vaaralliset aineet sekä tehtävät, joihin henkilö osallistuu kuljetusketjussa.

Koulutusta on täydennettävä yrityksen omalla perehdytyksellä, jossa huomioidaan käytännön toimintatavat, olosuhteet ja riskit. Erityistä huomiota on kiinnitettävä uusiin työntekijöihin, tehtävämuutoksiin sekä tilanteisiin, joissa toiminta tai kuljetettavat aineet muuttuvat.

Omavalvonnan, riskienhallinnan sekä tapahtumista saatujen havaintojen avulla voidaan tunnistaa kehittämistarpeita ja kohdentaa koulutusta tarkoituksenmukaisesti.

5.2 Koulutuksen osa-alueet

Koulutus muodostuu seuraavista osa-alueista:

- **Yleinen tiedostava koulutus**
Henkilöstölle annetaan yleiset tiedot vaarallisten aineiden kuljetusta koskevista vaatimuksista.
- **Tehtäväkohtainen koulutus**
Henkilöstölle annetaan vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvien tehtäviin ja vastuisiin suhteutettua koulutusta. Mikäli kuljetukseen liittyy useita kuljetusmuotoja, henkilöstön tulee tuntea myös näitä koskevat keskeiset vaatimukset.
 - Tiekuljetuksissa vaarallisten aineiden kuljettajilta voidaan edellyttää ADR-ajolupaa. Rautatiekuljetuksissa puolestaan edellytetään muun muassa kuljettajilta ja vaihtotyöntekijöiltä VAK-erityiskoulutusta.
- **Turvallisuuskoulutus**
Henkilöstölle annetaan koulutusta vaarallisten aineiden vaaroista suhteessa työtehtäviin sekä turvallisista toimintatavoista ja toiminnasta häätötilanteissa.
- **Radioaktiivisten aineiden kuljettamiseen liittyvä koulutus**
Henkilöstölle annetaan koulutusta radioaktiivisten aineiden kuljetukseen liittyvistä riskeistä sekä säteilyltä suojautumisesta.
- **Täydennys- ja kertauskoulutus**
Koulutusta täydennetään määräajoin, ja siinä huomioidaan lainsäädännön ja määräysten muutokset.

Turvallisuusneuvonantaja tukee yritystä koulutustarpeiden tunnistamisessa sekä:

- varmistaa, että koulutus vastaa yrityksen VAK-toimintaa
- arvioi riskien ja toiminnan muutosten vaikutukset suhteessa koulutustarpeisiin
- tunnistaa osaamiseen liittyvät kehittämistarpeet omavalvonnan ja muiden havaintojen perusteella
- edistää ajantasaisen koulutuksen ja perehdytyksen toteutumista
- seuraa koulutusten sekä pätevyyksien dokumentointia

6 Yhteistyö kuljetusketjussa

Vaarallisten aineiden kuljetusten turvallinen toteuttaminen edellyttää toimivaa yhteistyötä koko kuljetusketjussa. Kuljetuksiin osallistuu useita toimijoita, joilla on omat tehtävänsä ja vastuunsa, mutta joiden toiminta vaikuttaa yhteisesti turvallisuuteen. Turvallisuus ei muodostu yksittäisistä toimenpiteistä, vaan siitä, miten vastuut, tiedonkulku ja toimintatavat on sovitettu yhteen.

Yhteistyön merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa kuljetuksiin liittyy useita työvaiheita, toimijoita tai muuttuvia olosuhteita. Selkeä ja ennakoiva toimintatapa vähentää epäselvyyksiä vastuiden rajapinnoissa ja tukee riskien hallintaa.

6.1 Yhteistyökumppanit

Alihankkijat ja muut yhteistyökumppanit ovat usein olennainen osa vaarallisten aineiden kuljetuksia. Yrityksen vastuulla on varmistaa, että myös alihankintana toteutettavat tehtävät täyttävät turvallisuus- ja vaatimusten mukaisuusvaatimukset. Tämä edellyttää selkeitä sopimuksia, yhteisesti sovittuja toimintatapoja ja avointa vuorovaikutusta.

Yhteistyö VAK-kuljetuksissa edellyttää, että:

- vastuut ja rajapinnat ovat selkeät
- kuljetusketjun osapuolilla on ajantasaiset ja riittävät tiedot
- toimintatavat ovat yhteisesti sovittuja ja käytännössä toimivia
- myös alihankkijat ja yhteistyökumppanit noudattavat sovittuja vaatimuksia

Turvallisuusneuvonantaja tukee yhteistyötä tunnistamalla rajapintoihin liittyviä riskejä ja edistämällä turvallisuuden kannalta olennaisien tietojen ja toimintatapojen yhteensovittamista.

6.2 Rajapinnat, tiedonkulku ja yhteiset toimintatavat



Kuljetusketjun rajapinnoilla tarkoitetaan kohtia, joissa tehtävät ja vastuut siirtyvät toimijalta toiselle. Näitä ovat esimerkiksi vaarallisten aineiden lähettämiseen, kuormaukseen, kuljetuksen suorittamiseen ja vastaanottamiseen liittyvät vaiheet. Rajapinnat ovat turvallisuuden kannalta kriittisiä, koska puutteellinen tiedonkulku tai epäselvät toimintatavat voivat lisätä kuljetusketjuun liittyviä riskejä.

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa, että kuljetusketjun rajapinnoissa sovelletaan yhteisesti ymmärrettyjä toimintatapoja ja että kuljetusten turvallisuuden kannalta olennaiset tiedot ovat kaikkien asianosaisten käytettävissä.

Esimerkki tilanteesta, kun kuljetusyritys ei saanut vaadittuja tietoja kuljetettavasta vaarallisesta aineesta ennen kuljetusta.

Puutteet kuljetustiedoissa havaittiin kuljetusta suunniteltaessa, kun toimitetut asiakirjat eivät mahdollistaneet aineen luokituksen ja kuljetusvaatimusten varmistamista.

Toimenpiteet

Sovittiin selkeä toimintatapa kuljetustietojen toimittamiselle ja määriteltiin yhteyshenkilöt.

Keskeinen oppi

Selkeä tiedonkulku ja vastuut vähentävät virheitä sekä parantavat turvallisuutta.

Turvallisuusneuvonantajan näkökulma

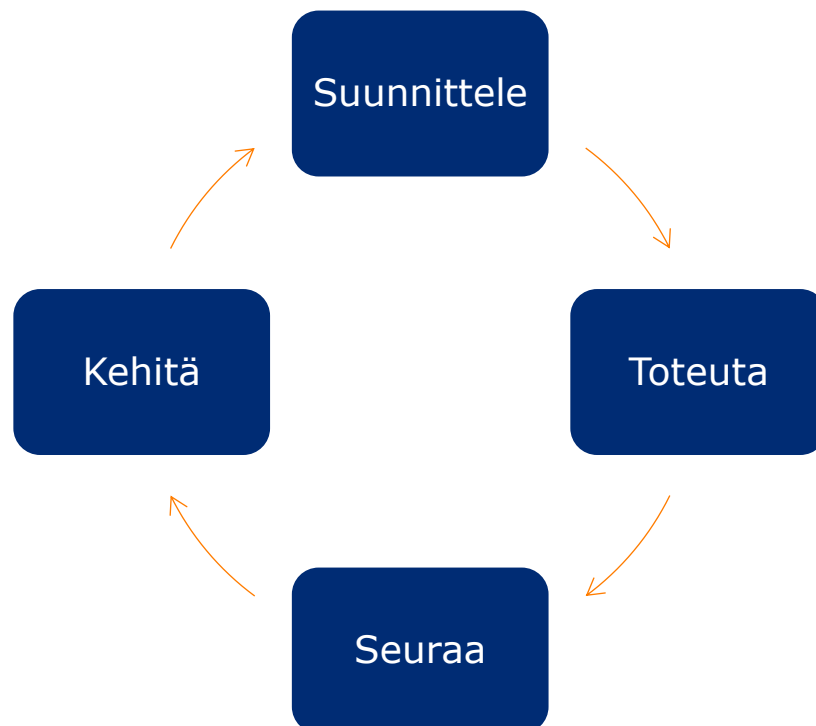
Puutteellinen tiedonkulku voi kasvattaa virheiden ja turvallisuusriskien todennäköisyyttä erityisesti kuljetusketjun rajapinnoissa.

7 Riskienhallinta ja omavalvonta vaarallisten aineiden kuljetuksissa

Vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyy riskejä, jotka voivat kohdistua ihmisiin, ympäristöön tai omaisuuteen. Riskin suuruuteen vaikuttavat muun muassa kuljetettavat aineet, kuljetusmäärät, käytettävä kalusto, toimintaympäristö sekä henkilöstön osaaminen. Riskienhallinta on keskeinen osa VAK-toimintaa ja yrityksen velvollisuutta huolehtia kuljetusten turvallisuudesta.

Riskienhallinnan tavoitteena on tunnistaa, arvioida ja hallita turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä sekä ehkäistä vaaratilanteita ja onnettomuuksia. Se kohdistuu koko kuljetusketjuun ja toiminnan eri osa-alueisiin. Käytännössä riskienhallinta tarkoittaa toimenpiteitä, joilla riskejä ehkäistään tai niiden vaikutuksia ja niiden laajuutta rajoitetaan. Näitä ovat esimerkiksi selkeät toimintatavat, ajantasainen ohjeistus, työvaiheiden huolellinen suunnittelu, tekniset ratkaisut, koulutus sekä toiminnan säännöllinen seuranta. Lainsäädännön noudattaminen muodostaa perustan, jota yrityksen omat arviot ja omavalvonta täydentävät.

Turvallisuusneuvonantajan asiantuntemus on keskeistä riskienhallinnassa, jossa muutosten vaikutuksia arvioidaan etukäteen.



Kuva 4 Malli jatkuvaan parantamiseen.

7.1 Riskien tunnistaminen ja arviointi

Riskejä voi syntyä kuljetuksen eri vaiheissa, kuten kuormauksessa, kuljetuksessa tai kuorman purkamisessa. Lisäksi riskejä voi syntyä tilapäisessä säilytyksessä tai toimintaympäristöön liittyvien tekijöiden kautta, kuten liikenneolosuhteista tai säästä. Riskit eivät ole pysyviä, vaan ne voivat muuttua esimerkiksi uusien aineiden, kaluston, toimintatapojen tai toimintaympäristön muutosten myötä. Riskien tunnistaminen edellyttää muun muassa vaarallisten aineiden ominaisuuksien, kuljetusketjun toiminta- ja työvaiheiden tuntemista.

Riskien arvioinnissa voidaan tarkastella riskin todennäköisyyttä sekä mahdollisia seurauksia. VAK-toiminnassa seuraukset voivat olla vakavia, vaikka todennäköisyys olisi pieni, joten arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota erityisesti tilanteisiin, joissa vaikutukset voivat olla laaja-alaisia. Poikkeavat olosuhteet ja tilapäiset järjestelyt voivat myös lisätä riskejä.

Esimerkki tilanteesta, jossa yritys aloittaa uuden vaarallisen aineen lähettämisen, jonka kuljetusvaatimukset poikkeavat aiemmin lähetetyistä aineista.

Toimenpiteet

Aineen luokittelu, pakkausvaatimukset ja kuljetusjärjestelyt selvitettiin huolellisesti. Lähettämiseen liittyvät riskit arvioitiin, ja kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi laadittiin soveltuva ohjeistus. Lisäksi henkilöstö koulutettiin tehtäviensä mukaisesti.

Keskeinen oppi

Muutostilanteet vaativat ennakoivaa riskien arviointia ja selkeää ohjeistusta.

Turvallisuusneuvonantajan näkökulma

Uusi aine muuttaa riskejä ja edellyttää kuljetusvaatimusten kokonaisvaltaista tarkastelua.

7.2 Riskienhallinta ja oppiminen

Onnettomuuksista, vaaratilanteista ja havainnoista saatu tieto tarjoaa mahdollisuuden kehittää toimintaa edelleen. Havaintojen järjestelmällinen käsittely auttaa tunnistamaan toistuvia puutteita, epäselvyyksiä ohjeistuksessa ja toimintatapojen kehittämistarpeita.

Oppiminen edellyttää, että havainnot analysoidaan ja niiden perusteella tehdyt korjaavat toimenpiteet viedään käytäntöön. Näin riskienhallinta

kytkeytyy turvallisuuden jatkuvaan parantamiseen ja muodostaa osan yrityksen vastuullista ja vaatimustenmukaista VAK-toimintaa.

Turvallisuusneuvonantajan tehtävä on tarkastella toimintaa kokonaisuutena, tunnistaa puutteita ja tuoda asiantuntijana esiin turvallisuuden vaikuttavia keskeisiä tekijöitä.

7.3 Omavalvonta osana vaarallisten aineiden kuljetustoimintaa

Omavalvonta ei ole VAK-sääntelyssä erikseen vaadittu. Kuitenkin sen avulla saatava tieto on tärkeää toiminnan turvallisuuden ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnissa sekä kehittämisessä. Omavalvonta toimii käytännön työkaluna, jonka avulla voidaan seurata päivittäistä toimintaa ja tunnistaa paremmin poikkeamat, puutteet sekä kehittämistarpeet.

Omavalvontaa kannattaa toteuttaa toiminnan laajuuteen ja luonteeseen nähden tarkoituksenmukaisella tavalla. Sen tavoitteena ei ole lisätä hallinnollista työtä, vaan tuottaa hyödynnettävää tietoa turvallisuuden ennakointiin ja jatkuvaan kehittämiseen.

Esimerkki tilanteesta, kun omavalvonnassa havaitaan virheellinen toimintatapa kuormauksessa.

Toimenpiteet

Virheellisen toiminnan osalta tapahtuman kulkua analysoitiin, toimintatapa kuormauksessa muutettiin ja henkilöstöä ohjeistettiin uudelleen.

Keskeinen oppi

Omavalvonta auttaa tunnistamaan kehittämistarpeet ennen kuin ne johtavat vakavampiin poikkeamiin.

Turvallisuusneuvonantajan näkökulma

Toistuva virhe viittaa yksittäisen poikkeaman sijaan toimintatavassa olevaan puutteeseen.

7.4 Omavalvonnan toteuttaminen ja havaintojen käsittely

Omavalvonta voi toteutua monin eri tavoin. Omavalvonnassa voidaan huomioida esimerkiksi kuljetusten järjestämiseen liittyvät menettelyt, kuljetusyksiköiden ja vaunujen kunto, pakkausten, astioiden ja säiliöiden vaatimustenmukaisuus, kuljetuksiin liittyvät työvaiheet sekä henkilöstön osaaminen ja toimintatavat. Omavalvonta voi sisältää säännöllisiä tarkastuksia, sisäisiä auditointeja sekä arjen työn havainnointia. Lisäksi omavalvonta voi sisältää dokumenttien ja menettelytapojen läpikäyntiä sekä palautteen keräämistä toimintaan osallistuvilta henkilöiltä.

Keskeistä on, että omavalvonta on osa normaalia toimintaa eikä erillinen, irrallinen prosessi. Kun omavalvonta kytkeytyy osaksi päivittäistä työtä, se tukee riskienhallintaa ja vaatimustenmukaisuuden varmistamista luontevasti. Omavalvonnan kautta syntyvät havainnot tarjoavat arvokasta tietoa toiminnan tilasta. Havaintojen käsittelyllä on keskeinen merkitys omavalvonnan vaikuttavuuden kannalta. Pelkkä havaintojen kirjaaminen ei ole riittävää, vaan havaintoja tulee tarkastella kokonaisuutena ja hyödyntää toiminnan kehittämisessä.

Havaintojen järjestelmällinen tarkastelu auttaa tunnistamaan kehityssuuntia ja toistuvia toimintatapaan liittyviä puutteita. Näiden perusteella voidaan suunnitella ja toteuttaa toimenpiteitä, joilla turvallisuutta parannetaan ja vastaavia tilanteita ehkäistään jatkossa.

Omavalvonnan keskeinen merkitys VAK-toiminnassa on:

- tukea riskienhallintaa ja vaatimustenmukaisuuden varmistamista
- tuottaa ajantasaista tietoa toiminnan toteutumisesta
- auttaa tunnistamaan poikkeamat ja kehittämistarpeet
- mahdollistaa korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden toteuttamisen
- edistää turvallisuuden jatkuvaa parantamista

Turvallisuusneuvonantajan rooli on varmistaa, että omavalvonnan havainnot hyödynnetään järjestelmällisesti osana VAK-toiminnan kehittämistä.

8 Onnettomuudet ja vaaratilanteet

Vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvät onnettomuudet ja vaaratilanteet voivat aiheuttaa vakavia seurauksia ihmisille, ympäristölle ja omaisuudelle. Tämän vuoksi niihin liittyvät ilmoitus- ja selvitysvelvollisuudet sekä tapahtumien jälkikäsittely ovat keskeinen osa turvallisuuden hallintaa.

Onnettomuus- tai vaaratilanteesta tehtävästä selvityksestä säädetään VAK-lain 58 §:ssä ja VAK-määräyksen kohdassa 1.8.5. Toimijoiden on kunkin toiminnassaan annettava selvitys kuukauden kuluessa tapahtumasta Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle (Tukes). Lomake ilmoituksen tekemiseen löytyy Tukesin verkkosivuilta.

Mikäli onnettomuus tai vaaratilanne tapahtuu raideliikenteessä, tulee siitä ilmoittaa lisäksi Traficomiin raideliikennelain (1302/2018) 165 §:n mukaisesti. Ilmoitus tehdään sähköisen asiointipalvelun kautta. Lisätietoja ilmoituksen tekemiseen löytyy Traficomien verkkosivuilta.

Selvitysvelvollisuus viranomaiselle koskee tilanteita, joissa on tapahtunut:

- vaarallisen aineen vuoto tai on ollut välitön uhka vaarallisen aineen vuotamisesta;
- on syntynyt henkilö-, omaisuus- tai ympäristövahinko tai
- tilanteeseen on pyydetty viranomaisapua.

Esimerkki tilanteesta, kun kuljettaja havaitsee kuljetuksen yhteydessä vaarallisen aineen vuodon pakkauksesta.

Toimenpiteet

Vuoto rajattiin turvallisuus huomioiden ja tarvittavat torjuntatoimet toteutettiin vuodon leviämisen estämiseksi. Tapahtuma raportoitiin ja tapahtumaan liittyviä syitä analysoitiin. Lisäksi määriteltiin jatkotoimenpiteet vastaavien tilanteiden ehkäisemiseksi.

Keskeinen oppi

Poikkeamien käsittely ja raportointi auttavat ehkäisemään vastaavia tilanteita ja tunnistamaan mahdollisia kehittämistarpeita toiminnassa.

Turvallisuusneuvonantajan näkökulma

Vuototilanteet ovat merkittäviä poikkeamia, joilla voi olla vakavia seurauksia.

Turvallisuusneuvonantajan tehtävä on laatia onnettomuusselostus toiminnanharjoittajalle.

9 Asiakirjat ja raportointi

VAK-sääntely edellyttää erilaisten asiakirjojen, selvitysten ja suunnitelmien laatimista sekä niiden säilyttämistä. Näiden dokumenttien avulla voidaan osoittaa, että turvallisuutta hallitaan järjestelmällisesti ja että toiminta täyttää VAK-sääntelyn vaatimukset.

Dokumentointi varmistaa myös ajantasaisen ja luotettavan tiedon saata- vuuden päätöksenteon, omavalvonnan ja toiminnan kehittämisen tueksi. Dokumentoinnin tarkoituksena on osoittaa, miten vaatimukset toteutuvat käytännössä ja miten turvallisuuteen liittyviä havaintoja hyödynnetään.

Tämän oppaan kannalta keskeisiä dokumentoitavia tietoja on koottu [oppaan liitteeseen 3](#). Dokumentoinnin laajuus ja yksityiskohtaisuus määräyty- vät toiminnan luonteen ja riskien perusteella. Kaikkea ei ole tarpeen doku- mentoida samalla tarkkuudella, mutta keskeisten velvoitteiden toteutumisen on voitava osoittaa.

Raportointi kokoaa dokumentoinnin tuottaman tiedon ja mahdollistaa koko- naiskuvan muodostamisen yrityksen VAK-toiminnasta. Kun tietoa käsitel- lään järjestelmällisesti, se tukee riskienhallintaa ja toiminnan kehittämistä siten, että havainnot johtavat korjaaviin ja ehkäiseviin toimenpiteisiin sekä turvallisuuden jatkuvaan parantamiseen.

Esimerkki tilanteesta, jossa vuosittaista kertomusta ei ole hyö- dynnetty toiminnan kehittämisessä, ja turvasuunnitelma on van- hentunut.

Toimenpiteet

Vuosittaisen kertomuksen sisältö analysoitiin johdon kanssa sekä määri- teltiin tarvittavat kehittämistoimet tietojen perusteella. Lisäksi turva- suunnitelma päivitettiin.

Keskeinen oppi

Ajantasaiset dokumentit tukevat turvallisuuden kehittämistä ja varautu- mista.

Turvallisuusneuvonantajan näkökulma

Dokumentoinnin tulee olla ajantasaista ja tarvittaessa esitettävissä val- vontaviranomaiselle.

Liite 1 Turvallisuusneuvonantajan tehtävät

Yrityksen toiminnasta riippuen turvallisuusneuvonantajan tehtävänä on erityisesti VAK-määräyksen kohdan 1.8.3.3 mukaisesti:

- seurata vaarallisten aineiden kuljetusta koskevien vaatimusten noudattamista,
- antaa vaarallisten aineiden kuljetusta koskevia neuvoja,
- laatia vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyvästä toiminnasta yrityksen johdolle vuosittainen kertomus. Vuosikertomus on säilytettävä viisi vuotta ja esitettävä pyynnöstä viranomaiselle.

Turvallisuusneuvonantajan tehtäviin kuuluu myös seuraavien keskeisten toimintaan liittyvien käytäntöjen ja menettelyjen seuraaminen:

- menettelyt kuljetettavien vaarallisten aineiden tunnistamiseen liittyvien määräysten noudattamiseksi,
- yhtiön käytännöt erityisten kuljetettaviin vaarallisiin aineisiin liittyvien tarpeiden huomioon ottamiseksi hankittaessa vaarallisten aineiden kuljetuksiin tarvittavia välineitä,
- toiminta vaarallisten aineiden kuljetuksessa, pakkaamisessa, täytössä, kuormaamisessa ja purkamisessa käytettävän kaluston tarkastamiseksi,
- yrityksen henkilöstön koulutus, joka sisältää muun muassa tiedot lainsäädännön muutoksista, ja tiedon ylläpitäminen koulutuksesta,
- asianmukaisten hätätoimenpiteiden käyttöönotto onnettomuus- tai vaaratilanteissa, jotka voivat vaikuttaa vaarallisten aineiden kuljetusturvallisuuteen, pakkaamiseen, täyttämiseen, kuormaamiseen tai kuorman purkamiseen,
- vaarallisten aineiden kuljetus-, pakkaamis-, täyttö-, kuorma- ja purkamistoiminnassa sattuneiden onnettomuuksien, vaaratilanteiden ja vakavien rikkomusten tutkinnan suorittaminen ja tarvittavan kertomuksen laadinta,
- tarvittavien toimenpiteiden toteuttaminen onnettomuuksien, vaaratilanteiden ja vakavien rikkomusten toistumisen välttämiseksi,
- vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyvän lainsäädännön ja erityisvaatimusten ottamista huomioon valittaessa ja käytettäessä alihankkijoita tai muita osapuolia,
- sen varmistaminen, että vaarallisten aineiden lähettämisen-, kuljetus-, pakkaamis-, täyttö-, kuorma- ja purkamistoiimiin osallistuvalla henkilöstöllä on käytössään yksityiskohtaiset toiminta- ja käyttöohjeet,
- vaarallisten aineiden kuljetus-, pakkaamis-, täyttö-, kuormaamis- ja purkamistoimintaan liittyvien vaarojen tiedostamisen lisäämiseen tähtäävien toimenpiteiden käyttöönotto,

- käytännöt sen varmistamiseksi, että vaadittavat asiakirjat ja varusteet ovat mukana kuljetusvälineessä, ja että tällaiset asiakirjat ja varusteet ovat vaatimustenmukaisia,
- pakkaamis-, täyttö-, kuormaus- ja purkamistoimintaa koskevien vaatimusten noudattamiseksi tarvittavien menettelyjen toteuttaminen,
- toiminnassa sovellettava VAK-määräyksen kohdan 1.10.3.2 mukainen turvasuunnitelma.

Liite 2 Tie- ja rautatiekuljetuksen keskeiset osapuolet

Taulukko 1 Tie- ja rautatiekuljetuksen osapuolet ja vastuut

Osapuoli	VAK-laki/ VAK-määräys	Keskeinen vastuu
Lähettäjä	64 § / 1.4.2.1	Vastaa kuljetettavaksi luovutettavan lähetyksen vaatimustenmukaisuudesta ja tarvittavien kuljetustietojen antamisesta
Kuljetuksen suorittaja	65 § / 1.4.2.2	Vastaa kuljetuksen toteuttamisesta säädösten mukaisesti
Vastaanottaja	66 § / 1.4.2.3	Vastaa turvallisesta vastaanotosta ja purkamisen edellytyksistä
Kuormaaja	67 § / 1.4.2.2	Vastaa kuorman sijoittelusta, yhteenkuormauksesta ja varmistamisesta
Pakkaaja	68 § / 1.4.3.2	Vastaa pakkausten ja yhteenpakkaamisen vaatimustenmukaisuudesta
Täyttäjä	69 § / 1.4.3.3	Vastaa säiliön täytöstä ja teknisten vaatimusten noudattamisesta
Säiliön tai säiliökontin haltija	70 § / 1.4.3.4	Vastaa säiliön teknisestä kunnosta ja tarkastuksista
Säiliövaunun haltija	71 § / 1.4.3.5	Vastaa säiliövaunun teknisestä kunnosta, tarkastuksista ja vaatimustenmukaisuudesta
Kuorman purkaja	72 § / 1.4.3.7	Vastaa kuorman purkamisen turvallisesta toteuttamisesta ja purkamiseen liittyvien vaatimusten noudattamisesta
Rataverkon haltija	73 § / 1.4.3.6	Vastaa rataverkon turvallisuudesta ja vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisista toimintaedellytyksistä
Kunnossapidosta vastaava yksikkö (ECM)	74 § / 1.4.3.8	Vastaa vaunujen sekä säiliöiden, että niiden varusteiden kunnossapidosta ja dokumentoinnista.

Liite 3 Dokumentointi ja lisätiedot

Taulukko 2 Asiakirjat sekä lisätiedot

Asiakirjat	VAK-laki/ VAK-määräys	Lisätietoa
Henkilöstön koulutukseen ja pätevyysiin liittyvät tiedot	90 §	Säilytettävä vähintään kolme vuotta viimeisimmästä koulutuksesta.
Kuljetusasiakirjat	11 §	Säilytettävä vähintään kolmen kuukauden ajan lähettämisen tai kuljetuksen jälkeen
Selvitys onnettomuudesta tai vaaratilanteesta	58 § Raideliikennelaki 165 §	Toimitettava Tukesille kuukauden kuluessa. Rautatiellä tapahtuneesta onnettomuudesta ilmoitetaan lisäksi Traficomille.
TNA:n nimeäminen ja kirjallinen suostumus	91 §	Nimeämisestä on ilmoitettava Traficomille sekä kirjallinen suostumus tehtävään on esitetettävä pyydettyessä.
TNA:n laatima vuosittainen kertomus	93 §	Säilytettävä viisi vuotta
Turvasuunnitelma, kun aiheista voi aiheutua merkittävä turvauhka	53 § / 1.10.3	Laadittava tarvittaessa
Sisäinen pelastussuunnitelma ja vastuuhenkilö	33 § / VAK-rautatie-määräys 1.11	Laadittava tarvittaessa
Säiliöasiakirja	71 §	Tietoja on ylläpidettävä koko säiliön käyttöajan. Säilytettävä 15 kk käytöstä poistamisen jälkeen.

Liite 4 Hyödyllisiä verkkosivuja

[Liikenne- ja viestintäviraston vaarallisten aineiden kuljetusten verkkosivut:](#)

- Vaarallisten aineiden kuljetusta koskevia säädöksiä ja määräyksiä
- Vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuusneuvonantaja
- Ilmoita vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuusneuvonantajan nimeämisestä
- Vaarallisten aineiden tilapäinen säilytys ja sisäinen pelastussuunnitelma
- Hae VAK sisäisen pelastussuunnitelman hyväksyntää
 - Opas sisäisen pelastussuunnitelman laatimiseen
- Soveltamisohje: Vaarallisten aineiden tilapäinen säilytys tiekuljetuksessa - sisäinen pelastussuunnitelma
- Vaarallisten aineiden kuljetusten tilastotietoa (tieto.traficom)

[Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes VAK](#)

[Säteilyturvakeskus STUK, Radioaktiivisten aineiden kuljetus](#)

[Valtioneuvosto, julkaisuarkisto Valto:](#)

- VAK-turvallisuusneuvonantajan opas, Liikenne- ja viestintäministeriö, 2011
- Vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyvät turvatoimet, turvasuunnitelma ja turvakoulutus, LVM 13/2005 - **Huom.** Julkaisussa viittaukset suuren riskin vaarallisten aineiden taulukoihin (aineet ja niiden määrät) eivät ole ajan tasalla.

Lähdeluettelo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vaarallisten aineiden kuljetuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 220/2021), <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2021/220>

Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta 541/2023, <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/541>

Raideliikennelaki 1302/2018, <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/1302>

Raideliikenteen häiriöiden ilmoittaminen TRA-FICOM/72302/03.04.02.00/2024, <https://www.finlex.fi/api/media/authority-regulation/669289/mainPdf/main.pdf?typeDiscriminator=traficom-transport-rail×tamp=2025-04-17T11%3A17%3A36.000Z>

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, <https://tukes.fi/vak/onnettomuusilmoitus-vak-onnettomuudesta>

Vaarallisten aineiden kuljetus rautatiellä (VAK 2025) TRA-FICOM/463179/03.04.02.00/2024, <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/maarayskokoelmat/traficom-rautatieliikenne/2025/51213>

Vaarallisten aineiden kuljetus tiellä (VAK 2025) TRA-FICOM/463168/03.04.03.00/2024, <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/maarayskokoelmat/traficom-tieliikenne/2025/51212>

VAK-turvallisuusneuvonantajan opas, Liikenne- ja viestintäministeriö 2011, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/b3ecac5f-96a9-4348-9b71-d2c3c55d9eee>

Valtioneuvoston asetus vaarallisten aineiden kuljetuksesta 925/2023, <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/925>

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

PL 320, 00059 TRAFICOM

p. 029 534 5000

traficom.fi

ISBN 978-952-425-027-6

ISSN 2669-8757 (verkkajulkaisu)

TRAFICOM
Liikenne- ja viestintävirasto